

Altinget 11-05-2021

Jørn Vestergaard, professor emeritus, Det Juridiske Fakultet

Beskytter den begrænsede rigsretsanklage embedsværket mod ansvar for vildledning af Folketinget?

I Tamilsagen blev ingen af ministrene tiltalt for afgivelse af urigtige oplysninger til Folketinget, og Ninn-Hansen blev kun anklaget og dømt for den ulovlige administration. Rigsretten bestemte i øvrigt, at Ninn-Hansens handlinger i relation til Folketingets Ombudsmand og hans påståede vildledning af Folketinget ikke kunne bringes i anvendelse som strafskærpende omstændighed (se herom min artikel i Altinget den 2. februar 2021).

I kølvandet på Rigsrettens dom i Tamil-sagen blev det dengang besluttet, at den tjenstlige undersøgelse mod embedsfolkene følgelig skulle begrænses tilsvarende. Begrænsning blev foretaget efter indstilling fra de berørte ministerier. Dette er der redegjort for i beretning og indstilling i den tjenstlige undersøgelse i Tamil-sagen (side 15 ff).

I den afsluttende delrapport fra Instrukskommissionen peges der på beslutningerne i Tamil-sagen som et opmærksomhedspunkt. Det nævnte forhold omtales første gang lidt diskret i en fodnote (bind 6 side 3579). Senere i beretningen får oplysningen mere synlig omtale, idet den gentages i de konkluderende afsnit vedrørende de fire embedsfolk, som kommissionen finder grundlag for at drage til ansvar for grov tilsidesættelse af sandhedspligten.

I den pressemeddelelse, som Justitsministeriets den 26. april udsendte i forbindelse med offentliggørelsen af bind 6, blev oplysningerne om begrænsningen af den tjenstlige undersøgelse i Tamil-sagen lidt kryptisk omtalt som eksempel på, at kommissionen har været opmærksom på forholdet til den verserende rigsretssag.

Ejendommeligt nok er det først for ganske nylig, at den nævnte problemstilling har påkaldt sig offentlig interesse. Den er ellers af ganske væsentlig betydning for bedømmelsen af embedsværkets ansvar i forbindelse med rådgivning af en minister om afgivelse af vildledende oplysninger til Folketinget.

For en myndighed, som nødig vil indlede en tjenstlig undersøgelse om medvirken til vildledning af Folketinget kunne det være nærliggende at henvise til efterspillet i Tamil-sagen. Det ville imidlertid være stærkt problematisk at opfatte beslutningen i Tamilsagen som udtryk for en bindende praksis.

Folketinget har også i den aktuelle rigsretssag undladt at rejse tiltale for afgivelse af urigtige oplysninger. Forud for beslutningen herom var der offentlig debat samt indgående drøftelser mellem partiernes ordførere og i folketingssalen. Så alt andet lige er det en beslutning, som Folketingets flertal har truffet med åbne øjne. Noget andet er så, at spørgsmålet om en mulig afsmittende virkning af påtalebegrænsningen i forhold til embedsværkets ansvar næppe har været omfattet af den rådgivning, som Folketinget modtog. Retsordfører for Radikale Venstre, Kristian Hegaard, mener i hvert fald ikke at være blevet gjort bekendt med problemstillingen (P1 Orientering den 7. maj 2021).

Instrukskommissionen har kulegravet sagens faktiske forløb og redegjort nøgternt og sagligt for juraen. Kommissionen har både peget på, hvad der taler for, og hvad der taler imod at pålægge nogen i embedsværket et medansvar for ulovlighederne.

Herefter er det så op til ministeriet som ansættelsesmyndighed at beslutte, hvad der skal ske i forhold til de kritiserede embedsfolk, herunder om samme praksis som i Tamil-sagen skal følges i forhold til embedsværket.

Umiddelbart kan det måske forekomme rimeligt, at noget som hovedpersonen ikke drages til ansvar for, det skal de underordnede heller ikke rives i næsen. På den anden side vil det være en uheldig retstilstand, hvis embedsfolk ansvarsfrit kan bistå en minister med at vildlede Folketinget, blot fordi ministeren ikke drages retligt til ansvar. Det bliver en minister jo i praksis aldrig. Hvis medvirken til ulovligheder var uden konsekvenser, ville dette kunne forstærke vanskelighederne med at gå op imod en insisterende minister.

Nogen vil måske hævde, at praksis fra Tamil-sagen i hvert fald skal have afsmittende virkning i de sjældne tilfælde, hvor der rent faktisk rejses sag ved Rigsretten, uden at tiltalen omfatter vildledning af Folketinget. En sådan retsstilling ville imidlertid blive temmelig tilfældighedspræget.

Folketingets beredskab til at varetage rollen som anklagemyndighed i sager om ministeransvar er temmelig skrøbeligt, sådan som forløbet i den aktuelle sag tydeligt har vist. Så det er temmelig vilkårligt, om der rejses tiltale for det ene eller det andet.

Det tjenstlige ansvar er mere vidtgående og har en anden karakter end det strafferetlige. Hvis der endelig skal drages paralleler, er det snarere det politiske end det retlige ansvar, der er det relevante sammenligningsgrundlag. Ministre kan få kritik og i den sidste ende blive afsat. Tilsvarende kan embedsfolk få kritik og som det mest vidtgående blive fjernet fra stillingen.

Før han blev højesteretsdommer betegnede Jens Peter Christensen i 1997 i sin disputats koblingen mellem en rigsretssag og en tjenestemandssag som 'bizar' (side 354). Det er en ganske dækkende karakteristik!